

PO 50 år
ALLMÄNHETENS
PRESSOMBUDSMAN

I pressetikens tjänst

Torbjörn von Krogh

Förord

En festskrift är inte till för festen.

Naturligtvis ska den delas ut när man samlas för att fira människan, företaget, föreningen eller institutet. I vårt fall Allmänhetens Pressombudsman, som fyller 50 år 2019. När vi träffas i Bonniers Konsthall den 4 november kommer den här skriften att finnas på plats och delas ut till alla som kommer.

Men skriften är inte till för festen. Den är till för historien.

Den bitvis dramatiska historia som inleddes 1969, handlar om att pressen beslutade sig för att ta de etiska frågorna på allvar. Att bygga ett starkt institut med uppgift att bevaka och kritisera tidningar och tidskrifter. Självreglering, självsanering. Motivationen kom av allt högre rop på att regering och riksdag borde hitta ett sätt att tygla en allt mer självsvåldig press med en journalistik, som ofta skadade enskilda människor på ett oförsvarligt sätt.

Det kan naturligtvis beskrivas som en omvändelse under galgen, men initiativet till att starta PO var väl övertänkt och allvarligt menat. Ändå har det inte alltid varit lätt. Torbjörn von Krogh beskriver i denna skrift inte bara framgångarna, utan också striderna och kriserna. Det är en berättelse som förtjänar att tecknas ned och bevaras för framtiden.

Samtidigt är förutsättningarna för denna skrift ovanliga. Den berättar inte bara vad som hänt under 50 år, utan blir också ett slags slutpunkt. Under 2020 tar pressetiken nämligen nästa steg. In i medieetiken. PO blir MO, Allmänhetens Medieombudsman, ett institut som även kan pröva public servicebolagen och TV4.

Ett nytt kapitel börjar skrivas.

Stockholm den 25 oktober 2019

Ola Sigvardsson
Allmänhetens Pressombudsman, PO

Allmänhetens Pressombudsman 50 år

Av Torbjörn von Krogh¹

Pressens Opinionsnämnd bildades 1916. Under de gångna drygt hundra åren har ungefär 20 000 anmälningar om problematiska publiceringar i pressen skickats in till nämnden. Fem procent av anmälningarna gjordes under de första drygt 50 åren. 95 procent har kommit efter 1969, startåret för Allmänhetens Pressombudsman, PO.

PO_fyller 50 år den 1 november 2019. Under perioden 1970–2018 har sju ordinarie och två tillförordnade pressombudsmän rekommenderat klander i 3006 ärenden. Pressens Opinionsnämnd har gått på PO:s linje i 2 260 av fallen, 75 procent.

Gustaf von Platen hade en central roll i skapandet av den nya funktionen Allmänhetens Pressombudsman i slutet av 1960-talet. Han var ordförande i Publicistklubben och i nyckelorganet Pressens Samarbetsnämnd. Samarbetsnämnden reglerade opinionsnämndens verksamhet och bestod av huvudmännen Tidningsutgivarna (TU), Journalistförbundet (SJF) och Publicistklubben (PK).

Själv beskrev Gustaf von Platen sig ibland som en sanerings-entreprenör. Sommaren 1969 skrev han i *Vecko-Journalen* att ombudsmannafamiljen JO, MO och NO väntade tillökning i form av nästkusinen PO:

Den nya ämbetsmannen ska främst påtala avvikelser från god publicistisk sed i svensk press, vilket är som att

---

¹ Torbjörn von Krogh är fil dr i medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning på medieetik och medieansvar, knuten till Demicom vid Mittuniversitetet. Han var chefredaktör för Pressens Tidning 1996–2006, föreståndare för Institutet för mediestudier 2009–2014 och redaktör för Mediehistorisk årsbok 2018–2020.

plocka maskrosor i en junigräsmatta. Problemet är inte att hitta dom utan att dom växer så tätt. Och att man måste dra upp dom med roten.

Vecko-Journalen nr 26 1969

Allmänhetens förste Pressombudsman var jur kand, fil lic Lennart Groll, hovrättsassessor och föredragande i riksdagens konstitutionsutskott. Han tillträdde den nya halvtidstjänsten 1 november 1969, en lördag. Han kom till sin första arbetsdag måndagen 3 november för att ... ja, vilken var egentligen hans uppgift? Intensiv jakt på pressens ogräs eller mera stillsam rådgivning och medling? Det visade sig efterhand att förväntningar och föreskrifter kunde vara motstridiga.

Lennart Groll var pionjär och formade rollen utifrån huvudmännens instruktioner och egna intentioner. Mycket var oklart i början berättade han senare i en intervju:

Allt var nytt då, ingen visste riktigt hur arbetet skulle läggas upp. Jag fick själv prägla det efter hand. Däremot fanns det då ett klart uttalat missnöje i riksdagen över att tidningarna inte höll sig inom "anständighetens gränser". En skärpt lagstiftning hotade. Mitt uppdrag var att se till att tidningarna blev försiktigare (...).

Dagens Nyheter 10/7 1979

Varifrån kom idén om en pressombudsman? Funktionen hade ingått i pressens paket våren 1969 för att blidka riksdagen och avstyra en hotande lagstiftning om pressetikern. Där hade Lennart Groll som tjänsteman i konstitutionsutskottet funnits med på ett hörn och lyssnat till publicistklubbens ordförande Gustaf von Platens förhandlingsbud.

Hur hade pressens organisationer hamnat i förhandlingar med riksdagen om pressetikern? Det korta svaret² är att riksdagen från 1967 och framåt signalerat hårdare tag mot pressens övertramp, främst orsakade av kvällstidningarnas skarpa konkurrens och stora inflytande med gemensamma upplagor på över en miljon exemplar. Hoten från riksdagen ledde till nya förslag från pressen om stärkt självsanering.

---

² En utförligare skildring finns i Mikael Bergling, Torbjörn von Krogh, Fredrik Nejman: *40 år av övertramp. PO/PON 1969-2009*. Visby: Juridisk Reportagebyrå, 2009.

TU tillsatte en så kallad sanktionskommitté som skulle utreda VLT-redaktören Anders Yngve Pers årsmötesförslag om upplageböter för etiska överträdelser. Journalistförbundet formulerade nya yrkesetiska regler och Publicistklubben reviderade sina publicitetsregler. Sanktionskommittén förkastade alla planer på böter i förhållande till upplagans storlek (som skulle slå hårdast mot de största tidningarna) och föreslog 1968 i stället en pressens ombudsman som bland annat skulle avlasta opinionsnämnden genom att sortera bort mindre relevanta anmälningar.

Idén var inte ny. Tanken på en ombudsman hade förts fram i den så kallade Publicitetsskadeutredningen 1957, tillsatt för att motverka propåer om skärpt sekretess inom polisen. Det ursprungliga upplägget, en lös skiss, var mera offensivt än det som föreslogs 1968. Företrädare för de tre pressorganisationerna tänkte sig 1957 en ombudsman som skulle ha överblick över tidningarnas publiceringar runt om i landet och ingripa med förmaningar vid etiska förlöpningar. Samt, om inte förmaningar hjälpte, ställa dem inför Pressens Opinionsnämnd.

I publicitetsskadeutredningen ingick bland andra VLT:s huvudredaktör Anders Yngve Pers, ledamot av PON 1954 – 1969, som senare föreslog ekonomiska sanktioner som verktyg. Utredningen 1955 som förordade skärpt förundersökningssekretess – och som publicitetsskadeutredningen reagerade mot – leddes av Johan Hagander, överståthållare och polischef i Stockholm och tillika inflytelserik ordförande i Pressens Opinionsnämnd 1945 – 1960. Hagander kallades "överståten" av sin svärson Gustaf von Platen. I sekretariatet för Haganders utredning ingick 1954–1955 Lennart Groll.

Pressad press

När riktlinjerna för PO lades fast våren 1969 var pressens organisationer kraftigt på defensiven. De hade länge hoppats att deras åtgärds paket med ökade resurser till Pressens Opinionsnämnd, förslag om en pressens ombudsman, en första hederskodex för journalister och nya, vässade etiska regler skulle blidka de socialdemokratiska kritikerna i riksdagen. Men effekten bleknade bort när *Expressen* i början av 1969 gick till storms mot Pressens Opinionsnämnd efter att tidningen fällts för några artiklar om demonstrationerna i Båstad. Ledarsidan döpte PON till en mörkläggningsstyrelse. Kultursidan hävdade att fällningen var

ett tecken på tryckfrihetens avskaffande och chefredaktören Per Wrigstad argumenterade kraftigt emot hemmagjorda specialdomstolar för "självsanering":

Ja, naturligtvis kan man säga att den som skjuter sig en kula för pannan, därmed förhindrar att han blir hängd. Men inte räddas livet. Och inte räddas tryckfriheten genom ett pressens eget självmord på denna frihet, inte ens om självmordet döps om till "självsanering".

Expressen 22/2 1969

S-politiker i riksdagen noterade att självsaneringen var starkt ifrågasatt och skrev raskt nya motioner om en statlig ombudsman för pressetikens efterlevnad. Konstitutionsutskottet kallade pressens organisationer till en hearing om läget för självsaneringen. Inför dessa hot agerade Gustaf von Platen och de övriga i samarbetsnämnden snabbt och ett skärpt förslag togs fram i rekordfart.

Det var nu Pressens ombudsman i stället blev *Allmänhetens* Pressombudsman, inte längre internt utsedd av pressens organisationer utan externt av Justitieombudsmannen, Advokatsamfundets ordförande och Pressens samarbetsnämnds ordförande. Allmänhetens representanter i PON, ett nytt inslag, skulle nu utses av JO och Advokatsamfundets ordförande. Det nya systemet med expeditionsavgifter skärptes.

Allmän åklagare?

Beskrivningen, namnet och utnämningförfarandet för PO ändrades således, men sakinnehållet ändrades inte lika mycket. När Gustaf von Platen presenterade nyordningen i en text i *Pressens Tidning* (nr 7/1969) varslade han om "vittgående konsekvenser" för diskutabla pressetiska tendenser: "Viktigast är att pressen genom den nya institutionen Allmänhetens Pressombudsman (PO) i realiteten tillsätter en allmän åklagare för Opinionsnämnden." När Tidningsutgivarna tidigare hade skissat på en ombudsman hade man inte talat om en åklagare utan om en funktion som skulle vara "både 'silare' och hjälpare, medla i publiceringstvister och försöka finna lösningar i godo" (*Pressens Tidning* nr 10/1969).

Instruktionens första paragraf stadgade nu att PO "har till uppgift att på eget initiativ eller efter anmälan påtala avvikelser från god publicistisk sed i periodisk skrift". Juristen Lennart Groll,

som utsetts till förste PO, gillade åklagarliknelsen och stimulerades av möjligheten till egna initiativ. Han tog upp tio till tjugo egna ärenden per år under sin PO-period, men fann att möjligheten att driva dessa fall starkt begränsades av instruktionens stränga krav om skriftligt medgivande från den förfördelade parten. Vid ett tillfälle skrev Lennart Groll till Pressens Samarbetsnämnd och bad om tillstånd att ta upp ett uppmärksammat fall trots att ett sådant medgivande inte fanns. Svaret blev nej.

I den första instruktionen för PO stadgades vilka kriterier som gäller för de ärenden som förs vidare till PON: de ska ha skälig grund, vara aktuella och "av betydelse med hänsyn till etiska principer, pressens anseende eller den skada som ett meddelande kan tänkas ha vållat någon att anmälan prövas av nämnden".

Sommaren 1972 publicerade *Expressen* och *Se nakenbilder* på resemagnaten Simon Spies tillsammans med ett antal kvinnor som festade på en restaurang i Köpenhamn. PO anmälde på eget initiativ bilderna till PON trots att Simon Spies inte hade uttryckt kritik mot publiceringarna. Lennart Groll skrev att detta "måhända var första gången som samlagsbilder med allmänt kända personer som deltagare publicerades i svenska tidningar". Han ifrågasatte att sådana publiceringar var förenliga med god pressetik och menade att de kunde skada pressens anseende.

PON avvisade PO:s anmälan eftersom Spies inte klagat och inte givit sitt medgivande och eftersom anmälan handlade om något annat än att skydda en enskild mot kränkande publicitet. Någon bedömning av tidningsartiklars allmänna kvalitet ville PON inte ge sig in på. När häftet med samlade etiska spelregler för press, radio och tv kom 1975 var hänvisningen till pressens anseende struken i instruktionen för PO.

PO får kritik

Aftonbladet och *Expressen* tillhörde dem som oftast klandrades av PO/PON. *Aftonbladets* chefredaktör Gunnar Fredriksson tyckte i en kolumn (9/1 1971) att ombudsman och nämnd lyssnade för mycket till det etablissemang och de politiska motståndare som klagade på *Aftonbladet* och antydde att tidningen kunde komma att dra sig ur systemet. *Expressen* och Per Wrigstad sysslade inte med antydningar. Nämnden sätter "nya rekord i löjlighet" genom sina utslag (1/12 1972). Utslagen påverkas av gåtfulla fördomar hos PO och PON som är "av intresse möjligen för psykologer

men omöjlig för en normal nyhetsförmedling i ett fritt samhälle" (19/9 1972). I radions medieprogram "Vår grundade mening" (4/11 1972) hävdade Per Wrigstad att det finns "...en metodisk strävan, i varje fall från pressombudsmannens sida för närvarande, att hela tiden flytta fram positionerna och begränsa utrymmet..." för tryckfriheten.

Kritiken mot självsaneringen ledde till ett heldagssymposium för publicister, politiker och advokater med flera om pressetik i Gamla riksdagshuset 4 maj 1973. "Pressorganisationerna har hållit urtima riksdag om dygdens nödvändighet" skrev *Pressens Tidnings* tidigare chefredaktör Paul Frisch i en personlig inledning till sitt referat över mer än fyra sidor (nr 6-7 1973). Per Wrigstad hävdade att PO och PON avlägsnat sig från "den kår de skall bedöma" och tagit för lite hänsyn till journalisternas "svåra praktiska arbetssituation". Lennart Groll bemötte kritiken genom att lyfta fram sitt arbete med att hjälpa anmälare att få in rättelser i tidningarna och sedan avskriva tre fjärdedelar av klagomålen. En färsk undersökning från journalisthögskolan i Stockholm visade att endast 18 procent av anmälningarna kom från "etablerade personer", således hade PO/PON inte blivit etablissemangets verktyg. "PO ville för övrigt betona att han representerade allmänheten och inte Expressen" noterade Paul Frisch, *Pressens Tidning*.

Kritiken från *Expressen* höll i sig. "Pricka PO! Fäll Opinionsnämnden!" var Bo Strömstedts fältrop när han gick till attack på Publicistklubbens möte fem år senare (*Expressen*, 8/3 1978). Nu var det ljusskygg bordellverksamhet i Stockholm och unken kvinnosyn i skogsbruket som enligt chefredaktören skyddades av formalismen i PO/PON.

PO får beröm

Antalet anmälningar ökade från ett 50-tal 1969 till 298 1970 och 352 1971. Snittet under Grolls period som PO var 380 per år. 1970–1979 friade PON 29 procent av PO:s förslag till fällningar (240 ärenden av 831).³ Och fällde sex procent av PO:s avskrivna ären-

---

³ De numeriska uppgifterna om relationen mellan PO-förslag och PON-beslut är genomgående hämtade från Torbjörn von Krogh: Går PO och PON i takt? i *Ord och rätt. Festskrift till Hans-Gunnar Axberger*, eddy.se ab, Visby: planerad utgivning 2020, sidorna 271–293. Statistiken utgår från PO/PON:s årsberättelser. När flera olika ombudsmän har tjänstgjort under ett år räknas detta år till den PO som tjänstgjort under flest månader under året.

den som överklagats till PON av anmälaren (10 ärenden av 165).

När Grolls PO-period gick mot sitt slut efter tio år kritiserade han i en text PON för att agera inkonsekvent och berättade att han kommit att känna sig osäker om vad nämndens praxis egentligen står för när den under det senaste året bortsett från såväl gemälesrätt som från enskilda människors publicitetsskador och "... i stället friat tidningarna med ganska krystade motiveringar" (Publicistklubbens årsbok 1979). Groll efterlyste en djupare pressetisk debatt:

De här utslagen debatteras aldrig i tidningarna. Överhuvudtaget finns det knappast någon pressetisk debatt värd namnet. Den enda gång pressens opinionsnämnds praxis diskuteras är om någon tidning (och det gäller vanligen Expressen) anser sig orättvist fälld. Då ryter man till på ledarsidan om att pressfriheten är hotad.

När Lennart Groll intervjuades som avgående PO sommaren 1979 tyckte han att pressen blivit försiktigare, framför allt i kriminalreportaget. Namnpubliceringarna hade blivit mer restriktiva när allmänintresset inte var oavvisligt. Gemälesrätten hade stärkts. "Jag tror att PO:s tillkomst bidragit till detta – samtidigt som också journalisterna själva velat bättra sig" (*Dagens Nyheter*, 10/7 1979).

Förste PO fick gott betyg för sin insats på ledarsidan i *Svenska Dagbladet* där saneringsentreprenören Gustaf von Platen nu var chefredaktör.

Efter att i snart tio år ha skött ämbetet på ett i ordets egentliga mening föredömligt sätt lämnar Lennart Groll tjänsten för att bli lagman i Svea Hovrätt. (...)
Tidigare fanns det hos många, som förfördelats av någon tidning, en känsla av hjälplöshet. Pressen tedde sig som en mäktig och oåtkomlig samhällsinstitution, en drake med tusen huvuden. (...)
Nu har förhållandena förändrats; det är lätt för den som känner sig förfördelad att ta kontakt med PO och få råd och hjälp att för att åstadkomma en rättelse.
Det hör nämligen till Lennart Grolls förtjänster att han etablerat en snabb och effektiv direktkontakt med ev. felande tidningar.

Svenska Dagbladet 30/12 1979

Ny PO med praxis på agendan

Grolls efterträdare 1980, Thorsten Cars, var också jurist och domare. Han tog upp färre initiativärenden men drev frågan om praxisbildning vidare, bland annat genom att hänvisa till de etiska reglerna i sina beslut. I de nya tryckta årsberättelserna för PO/PON införde han dubbla sakregister (organiserat per ärende och per regel) över vilka pressetiska regler som var hänförliga till vart och ett av PO/PON:s beslut; brott mot publicitetsreglerna, brott mot yrkesreglerna och övriga kränkande publiceringar. I inledningen till PO/PON:s årsberättelse för 1980 angav han sin motivering:

De pressetiska reglerna är ju mycket allmänt hållna och ger därför inte alltid någon klar och entydig vägledning för konkreta fall. Reglerna måste vidareutvecklas och belysas av PO och PON. Viktigt är därför att deras avgöranden finns tillgängliga på ett sådant sätt att läsaren snabbt kan orientera sig i gällande pressetisk praxis.

Årsberättelsen för 1980 visade exempelvis vilka tio kritiska PO-uttalanden, vilka tio PON-klander och vilka elva PON-frianden som utgick från publicitetsregel nr 2 om att vara kritisk mot nyhetskällor och kontrollera sakuppgifter. Även yrkesreglerna systematiserades, så angavs till exempel vilket kritiskt PO-uttalande, vilka två PON-klander och vilket PON-friande som utgick från yrkesregel nr 7 om att visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt.

Thorsten Cars aviserade större praxissammanställningar längre fram, kanske vart femte år. Tre sådana sammanställningar hade redan gjorts av andra jurister under 1970-talet.⁴ Hans egen genomgång dröjde dock i elva år tills han lämnat posten som PO.⁵ Thorsten Cars ansåg att det var viktigt för allmänhetens förtroende för

---

4 Fredrik Sterzel: *God publicistisk sed*, Allmänna Förlaget, 1970, 1971. Boken behandlar främst ärenden under 1960-talet och går fram till juni 1971. Curt Romanus: *Så "dömde" opinionsnämnden, PON:s praxis 1959 – 1972*, Pressens Samarbetsnämnd/TU:s Förlag, 1973; Lennart Groll och Curt A. Berg: *Ett fall för PO, pressetik i regler och praxis*, 1976. (Enligt förordet tillkommen på initiativ av Pressens Samarbetsnämnd.) Boken behandlar huvudsakligen ärenden 1969 – 1976, men berör även äldre fall.

5 Thorsten Cars: *Pressetiken i praktiken. En översikt över PO/PON:s praxis*, Allmänna Förlaget, 1991. Boken behandlar ärenden 1980–1990.

självsaneringen att likartade fall bedömdes på ett likartat sätt.

Ett exempel ges i hans kritik av PON:s "svår förenliga" bedömningar 1986 av *Expressens* publicering namn och bild på 44 prickade advokater och *GT*:s redovisning av 54 namngivna läkare och andra som varnats inom sjukvården (Cars, 1991). *Expressen* friades och *GT* fälldes. *GT*:s ansvarige utgivare Pär-Arne Jigenius skrädde inte orden när publiceringen klandrades av PON:

En advokat som är långsam i brevväxlingen med klienten kan namnges. Men en läkare som amputerar fel lem på en patient kan inte namnges, eftersom PON har kommit fram till att just sjukvårdspersonal lider så uppenbara skador. Att just sjukvårdspersonal vållar så uppenbara skador spelar i sammanhanget ingen avgörande roll.

Pressens Tidning nr 11/1986

Thorsten Cars stack inte under stol med att han ansåg jurister ha bättre förutsättningar för likformig hantering av abstrakta normer än journalister.

Hittills har en domare varje gång utsetts till PO. Med hänsyn till att denne måste ha allmänhetens fulla förtroende är det nog också lämpligt att han inte hämtas ur pressens egna led. Den pressetiska bedömningen består i att tillämpa abstrakta normer, de s k publicitetsreglerna, på konkreta fall och att göra detta likformigt och konsekvent så att lika fall verkligen behandlas lika. Det finns och måste finnas överensstämmelser mellan den pressetiska bedömningen och rättskipning i egentlig mening om man vill behålla såväl allmänhetens som pressens förtroende för verksamheten. Att både PO och PON:s ordförande är jurister kanske därför inte är så märkligt.

(*Expressen* 25/5 1982)

Thorsten Cars ambitioner stötte på ett växande motstånd inom pressens organisationer. Kritiken gick ut på att juridifieringen riskerade att kväva den publicistiska reflektionen, exempelvis vid namnpubliceringar i brottmål, och att den pressetiska regeltillämpningen hotade att infiltrera domstolarnas hantering av tryckfrihetsprinciperna. 1988 ordnade Tidningsutgivarna en temadag där *Expressens* Bo Strömstedt talade om PO-ämbetets "svåra

kris" och gick till angrepp mot PO-juristerna Lennart Groll, biträdande PO Margareta Arve och Thorsten Cars, ingen av dem hade ju någon publicistisk erfarenhet. De använde de etiska reglerna "som stoff till tabeller över handlandet i stället för till 'lampa över terrängen' ", enligt referenten Allan Lundberg (*Pressens Tidning* nr 3/1988). Cars genmälde att visst ska uppfattningar kunna ändras, men då måste man vara medveten om trendbrotten.

Opinionsnämndens ordförande Stig Nordlund uttryckte enligt samma referat en viss skepsis mot talet om att "en 'ansvarig etisk hållning' skulle vara viktigare än dömande efter regler – men om en sådan hållning kan påvisas, ska man då overse med övertramp"? Ordningsregler är inte tillräckliga, men fortfarande nödvändiga förtydligade Nordlund sin inställning några år senare (i skriften *Pressens Opinionsnämnd 1916–1991*).

Ansvarig hållning viktigast

I april 1988 skickade Tidningsutgivarna ett PM med förslag till ändringar i det pressetiska systemet till Publicistklubben och Journalistförbundet för diskussion. TU föreslog att det i instruktionen för PO och i stadgarna för PON inledningsvis skulle slås fast att arbetet i båda organen skulle ske "i insikt om att pressetik inte i första hand tar sig uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften". Detta för att understryka att PON:s verksamhet inte är på väg att ändra karaktär "från självsanering till myndighetsutövning".

Vidare föreslog TU bland annat att reglerna om namnpublicering i publicitetsreglerna skulle mildras och att uttryckliga hänvisningar till enskilda pressetiska regler skulle slopas i PO/PON:s uttalanden. I gruppen som tagit fram förslaget inom TU ingick bland andra chefredaktörerna Hans Schöier, *Eskilstuna-Kuriren*, Bo Strömstedt, *Expressen* och Pär-Arne Jigenius, *GT*.

Ändringarna genomfördes med smärre justeringar 1990. Formuleringen om ansvarig hållning i förhållande till formell regeltillämpning (som tillskrivs Hans Schöier) togs in i en ny portalparagraf för publicitetsreglerna i stället för i PO:s instruktion och PON:s stadgar. Namnpubliceringsparagrafen ändrades, men inte riktigt så långt som TU föreslagit och Cars sakregister över kopplingen mellan fällningar och pressetiska regler slopades från och med årsberättelsen för 1991.

Mut- och spelskandalen

Våren 1990 publicerade *Expressen* uppmärksammade uppgifter om att de tre idrottsklubbarna Bodens IK, Boltic och Västra Frölunda mot betalning skulle ha genomfört läggmatcher i bandy och ishockey. Artiklarna gick under beteckningen "mut- och spelskandalen". Thorsten Cars uttalade sig tidigt i allmänna ordalag om att sådana beskyllningar kräver ordentligt på fötterna och att anklagelserna bör gälla offentliga personer, som i så fall bör namnges så att inte oskyldiga lagkamrater misstänkliggörs. *Expressens* Bo Strömstedt tyckte att PO av principiella skäl skulle hålla tyst, det var inte Cars som var ansvarig utgivare (GP 3/3 1990).

Klubbarna anmälde publiceringarna till PO, men också till justitiekanslern, JK. Thorsten Cars avskrev inte anmälningarna utan förde dem vidare till PON med en rekommendation om den mildaste formen av fällning. *Expressen* ansåg att PON skulle avvisa anmälningarna eftersom det nu var klart att de skulle prövas rättsligt. PON höll fast vid sin prövning, men medgav uppskov för *Expressen* med sitt yttrande till opinionsnämnden till dess rättegången var över.

Internationella kontakter

Thorsten Cars lämnade posten som PO hösten 1990 och återgick till domarbanan. I sina memoarer⁶ berättar han att Bo Strömstedt vägrat delta i ett avskedsseminarium "eftersom jag hade misskött min tjänst som PO så till den grad att han inte kunde tänka sig att ta plats bredvid mig". Däremot gladdes den avgående pressombudsmannen åt andra vänliga avskedshälsningar, bland annat från British Press Council, Press Council of India, Organization of News Ombudsmen och från nordiska kollegor i självsanerings tjänst. Thorsten Cars utvecklade PO:s internationella kontaktnät och informerade flitigt om den svenska modellen. PO-avsnittet i memoarerna omfattar 46 sidor, 28 av dem handlar om hur PO-information spreds i utlandet genom studie-, konferens- och stipendieresor. På näst sista sidan i kapitlet sträcker han ut en hand till sina forna kritiker. "Sett i backspegeln några decennier senare får jag nog medge att jag kunde ha varit något mera flexibel."

Antalet anmälningar minskade något under 1980-talet. Genom-

---

⁶ Thorsten Cars: *Bland spioner och terrorister*, Recito Förlag, 2017, sidorna 206–251.

snittet sjönk från 380 under Lennart Grolls tid till 356 anmälningar per år. Under Thorsten Cars period 1980–1990 friade PON 32 procent av PO:s förslag till fällningar (216 ärenden av 673). PON fällde under samma period 8 procent av PO:s avskrivna ärenden som överklagats till PON av anmälaren (44 ärenden av 528).

Ny PO ingen halvmesyr

Av samarbetsnämndens protokoll i Riksarkivet framgår att man efter Thorsten Cars ville ha en publicist och inte en jurist som PO. Men svaret från den tilltänkte toppkandidaten blev negativt och bland elva sökande – fem jurister, fyra publicister och två med annan bakgrund – föll valet ändå på en jurist. Tryckfrihetsexperten docent Hans-Gunnar Axberger, som uppmuntrats att söka tjänsten av samarbetsnämndens ordförande Olle Stenholm, utsågs till ny PO. Han hade i debatter kritiserat PO/PON för att efterlikna rättsliga prövningar och ville verka för att publiceringar som prövats i domstol inte också skulle prövas av Pressens Opinionsnämnd.

Hans-Gunnar Axberger tillträdde som Allmänhetens Pressombudsman 1 november 1990. I Publicistklubbens årsbok⁷ förkunnade han att spelartiklarna är "ett typfall av vad som inte bör prövas av Pressens Opinionsnämnd" eftersom rättegång väntar. Våren 1991 frikändes *Expressen* för spelartiklarna i Stockholms tingsrätt. Majoriteten inom PON ville inte lägga den pressetiska prövningen åt sidan, som *Expressen* ånyo begärt, och i oktober 1991 kom nämnden fram till att *Expressen* åsidosatt god publicistisk sed.

Bo Strömstedt fördömde PON:s fällning av flera skäl, bland annat för att Yrsa Stenius och Rolf Alsing från konkurrenten *Aftonbladet* hade ingått i nämnden (*Expressen* 23/10 1991). Hans efterträdare som chefredaktör, Erik Månsson, instämde och skulle överväga om tidningen nu skulle lämna det pressetiska systemet.

På nyåret 1992 skrev Hans-Gunnar Axberger i PO:s årsberättelse för 1991 å ena sidan att han från rent pressetiska synpunkter kunde dela PON:s slutsatser, det fanns rubriker och uttalanden som inte hade täckning och som inte borde ha publicerats. Å andra sidan förde han ett utförligt resonemang över flera sidor som underströk farorna med "parallellprövningar".

---

⁷ Publicistklubbens årsbok 1991, som behandlar verksamheten 1990, och som gick i tryck våren 1991.

Integrera PO med PON

Hans-Gunnar Axberger var en annan slags jurist än företrädaren Thorsten Cars. Han hade ingen praxissamling på sitt program utan ville främja en offensiv journalistik som inte skulle hämmas av ett ängsligt blädbrande i daterade regelböcker. Hans-Gunnar Axberger ville renodla PO:s roll, till exempel ta bort rätten för PO att själv fälla i enklare ärenden. Han ville även integrera och effektivisera PO/PON med PO som föredragande i PON och stärka tryckfriheten genom en nyanserad och levande debatt i etiska frågor. Hans förslag var genomgripande, inga halvmesyrer. Förslaget kallades därför internt "helmesyren".

Enligt Göran Rosenberg, Pär-Arne Jigenius, Bo Strömstedt och andra samtida kommentatorer var det denna förändringsvilja som efter ett och ett halvt år ledde till Hans-Gunnar Axbergers fall. Enligt deras tolkning hade Axberger som ny PO utmanat etablerade strukturer inom Pressens Opinionsnämnd och fyra ledamöter, däribland Yrsa Stenius, skulle ha markerat sitt missnöje genom att i april 1992 rösta igenom en fällning av en rättegångsartikel om bedrägeri i tidskriften *Moderna Tider*, som Axberger författat.

Normalt fälls den ansvarige utgivaren, men här lyftes även skribenten (Axberger) fram för att ha föregripit dom i en rättegång om ekonomisk brottslighet. Det var pressens representanter från Tidningsutgivarna, Journalistförbundet och Publicistklubben samt en företrädare för allmänheten som fällde artikeln medan juristdomaren och allmänhetens andre företrädare reserverade sig.

Hans-Gunnar Axberger avgick med omedelbar verkan från PO-posten. Han beskrev i intervjuer opinionsnämnden som mer intresserad av etikettsbrott än av etik och uttalade att nämnden tidigare ogillat hans inställning i behandlingen av *Expressens* spel- och mutärende och inte velat "flytta minsta kommatecken" i förhållandet mellan PO och PON.

Pär-Arne Jigenius i *GP* fann det svårt "att frigöra sig från intrycket att opinionsnämnden passat på tillfället att på detta sätt göra sig av med en ny PO som inte dragit sig för att rubba nämndens cirklar" (29/4). Sigurd Glans i *Vi* ifrågasatte PON:s fortsatta berättigande, Bo Strömstedt i *Expressen* dundrade om nämndens arrogans och *Moderna Tiders* utgivare Göran Rosenberg föreslog dess nedläggning.

Till och med en av PO-fäderna, saneringsentreprenören Gustaf

von Platen, stegrade sig i SvD och hoppades att pressen nu nått vägs ände med barocka uttalanden från PON som skyddar grova brottslingar men gör all slags kändisar fredlösa. Nu kan det bli "...slut på eländet, för ett elände har det varit, länge" (26/5).

Systemets svåraste kris

Efter beskedet om Hans-Gunnar Axbergers avgång larmade Olle Stenholm, Publicistklubbens och samarbetsnämndens ordförande, i ett brev till Tidningsutgivarnas ordförande Folke Johansson att det pressetiska systemet "nu genomgår sin svåraste kris". Han listade fem handlingsalternativ inför samarbetsnämndens nästa möte: 1. PO går, nämnden blir kvar, 2. nämnden går, PO blir kvar, 3. både PO och PON går – "systemet jämnas med marken och byggs upp på nytt", 4. PO och PON skiljs fullständigt åt och 5. PO och PON integreras enligt Axbergers PM våren -90 och Stenholms förslag till stadgar sommaren -91. Förutsättningarna för samarbete mellan institutionerna PO och PON var nu mer begränsade än någonsin. Punkterna 1 och 2 var halvmesyrer, men inte de övriga (brevet finns i Publicistklubbens arkiv i Riksarkivet).

Situationen blev förmodligen inte lättare att hantera för Olle Stenholm när Hans-Gunnar Axberger skildrade sina upplevelser av PON en månad senare:

Jag kom att betrakta Pressens Opinionsnämnd, onåbar och inkommunikabel, som ett pressetikens Aniaya, fritt svävandes i den pressetiska rymden, avskuret från alla oss andra, oåtkomligt för påverkan och intryck; i den futila färden mot intigheten inriktar sig de ombordvarande på den egna trevnaden – vad annat finns där att bry sig om? Pressetik är en sak; årets höjdpunkter är och förblir de överdådiga säsongsmiddagarna på Operakällaren.

Moderna Tider nr 20/21 1992

Axberger betonade att den viktigaste funktionen i systemet inte innehas av PO utan av PON:s ordförande. "Det är den naturlige hövdingen i systemet och det är där det yttersta ansvaret för helheten måste ligga. Om vederbörande inte tar det ansvaret går luften ur verksamheten."

Yrsa Stenius och de övriga som fällde Axbergers artikel tillbaka visade alla spekulationer om bakomliggande motiv. Fäll-

ningen var enligt dem helt principiell och alls icke byggd på motsättningar mellan PO och PON. I sina yrkesmemoarer "Orden i min makt" 24 år senare tillstod Yrsa Stenius att hon "hade stor skuld i det helt tokiga beslut PON fattade 1992" och som ledde till Axbergers avgång (sidan 172). Saken var den att hon själv blivit fälld 1988 (felaktigt tyckte hon fortfarande) av Pressens Opinionsnämnd för föregripande av dom i en kolumn hon skrivit om en åtalad sektledare.

Jag drev på detta beslut eftersom Aftonbladet och jag själv hade åkt dit på mina rader (...). Min uppfattning var pedantisk i överkant. Bedragarens berömmelse som bedragare var vid tiden för rättegången så vida spridd att raderna i Moderna Tider inte vållade honom någon som helst skada. Men rätt ska vara rätt tyckte jag halsstarrigt och tycks ha kämpat onödigt bra för min sak.

Stadgarna ändras

Det dröjde ett år, till våren 1993, innan en ny PO hade rekryterats. Året användes till att se över stadgar och instruktioner. PO och PON integrerades inte till en organisation, men fördelningen av uppgifter gjordes tydligare. PO skulle sålla bland anmälningar, medla mellan anmälare och tidningar (det kallades "pressetik på direkten"), genom utredning förbereda och skriftligen föreslå beslut till PON – men inte längre själv kunna meddela klander i enklare ärenden (vilket införts 1974, klander som inte åtföljts av någon expeditonsavgift). Enbart enskilda personer som själva berörts av publicering kunde få sin sak prövad av PON.

Att PO regelbundet skulle informera PON:s ordförande infördes i PO:s instruktion och att PON:s ordförande regelbundet skulle informera PO infördes i PON:s stadgar. I en kommentar till stadgarnas tredje paragraf deklarerades att nämnden särskilt bör överväga om en pressetisk prövning behövs av ärenden som prövas rättsligt. Samarbetsnämnden tog ifrån PON rätten sedan 1916 att utse sin egen ordförande och övertog själv utnämningmakten. Stadgeändringarna innebar en organisatorisk fortsättning av det som påbörjats 1990 med ändringar av publicitetsreglerna.

Enligt medieforskarna Britt Börjesson och Lennart Weibull, som skrivit standardverket "Publicistiska seder" om utvecklingen av det svenska pressetiska regelverket fram till 1994, innebar för-

ändringarna "att branschen tagit kommandot både över PON och över den pressombudsman som dock fortfarande kallas allmänhetens" (sidan 242).

Den förste publicisten

Till ny PO utsågs Pär-Arne Jigenius, chefredaktör från Göteborg med sammanlagt 21 års erfarenhet som ansvarig utgivare på *GT* och *GP*. Han tillträdde hösten 1993 och blev den förste publicisten på posten, 24 år efter att riksdagen pressat pressens organisationer att ändra inriktning från pressens till allmänhetens ombudsman. Jigenius förkunnade omedelbart att han inte tänkte ta några kollegiala hänsyn i sin tjänst – "allmänheten har rätt att begära att jag är deras ombud" – men att hans bakgrund gav en stor fördel: "När jag tar kontakt med folk på tidningar vet de att jag har erfarenhet och att vi talar samma språk" (*Hallands Nyheter* 8/5 1993).

Ett område som PO Jigenius intresserade sig för var pressens bruk av bilder. Det gällde foton i samband med olyckor och katastrofer, som när *Expressen* 1994 publicerade passfoton av passagerare på *Estonia* som räddats, saknades eller omkommit utan att ange vilka som var vad och innan anhöriga hade underrättats.

Det gällde också användningen av genrebilder, det vill säga att använda bilder från exempelvis reportage eller arkiv som allmänna illustrationer till andra artiklar. Pär-Arne Jigenius tog upp flera sådana fall och motiverade i årsberättelsen för 1994 varför:

Det rör sig här om en intressekollision. Pressen önskar så fritt som möjligt kunna använda arkivbilder som genreillustrationer. På så sätt kan man spara tid och pengar. Och den enskilde vill naturligt nog ofta inte förekomma i ett irrelevant sammanhang.

Flera exempel gavs. Ett gällde en tjugo år gammal bild på en brev-bärare som illustrerade problem med posten på 90-talet. Ett annat en bild på en EU-motståndare som åtföljde en debattartikel med argument för EU. Och ett tredje ett allmänt porträtt av en kvinna som användes för att illustrera en artikel om missbruk av alkohol.

Antalet grova övertramp var markant under 1990-talet. Rekordet var nitton publiceringar 1995 som angavs innebära grova brott mot god publicistisk sed. PO resonerade i sin årsberättelse om orsakerna och kom fram till att det var en kombination av ett hårdare samhällsklimat med en råare ton och en strängare

opinionsnämnd. Han tillade att nämnden i flera fall hade skärpt hans egna rekommendationer.

Kartellen

Den 30 november 1999 publicerade *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet* ett gemensamt material i text och bild om 62 personer som framträtt som nazister och hotade demokratin. "Publiceringen blev mycket uppmärksammasad och bemötandet var över lag positivt" skrev PO i årsberättelsen för 1999. Publiceringen hamnade så småningom på hans bord med tretton anmälningar från de omskrivna.

Joachim Berner, som var chefredaktör för *Dagens Nyheter* vid denna tid, berättar⁸ i sina memoarer om publiceringens upplägg och genomförande. Idén kom från *Aftonbladets* chefredaktör Anders Gerdin som hade en "jobbig period" efter "en egendomlig publicering av ett arrangerat rasistiskt hot mot Alexandra Pascalidou".

En bra och modig idé, tyckte jag direkt. Även om jag insåg att han även var i behov av att stärka sin publicistiska profil och ville få hjälp av DN:s trovärdighet...

Berner 2019, sidan 74

Joachim Berner skriver att de fyra tidningarnas chefredaktörer enades om att nazister som aktivt sökt offentlighet med sina åsikter skulle namnges och att researchen kring deras brottsregister skulle vara rigorös. Erfarenheten var nämligen att varken PO eller domstolar faller "en noga genomtänkt och genomförd publicering". Det som fällt beror oftast på slarv och spekulation.

PO och PON friade tidningarna i de tretton anmälda fallen. Uppgifterna var i allt väsentligt korrekta och anmälarna fick tåla publiciteten. Pär-Arne Jigenius hade vissa dubier kring det rimliga i att publicera namn och bild på några unga personer som inte begått allvarliga brott, men fick inte deras medgivande att ta upp ärendena för prövning. Han skulle också gärna sett en prövning av samarbetet mellan de fyra tidningarna, något som skulle varit möjligt i PON:s brittiska motsvarighet, berättade han i en senare intervju.⁹

---

8 Joachim Berner: *Den förlorade sonen. Framgång, bakslag & bokslut*. Stockholm: Mondial, 2019.

9 Jesper Falkheimer och Sigfrid Leijonhufvud: *Pressetiken – i vems tjänst?* Stockholm: Institutet för mediastudier, 2002.

Den andra principfrågan var själva kartellen, nämligen att fyra av landets största tidningar gick samman och bildade en enorm gemensam kraft. Varpå de föll i varandras armar och berömde varandra. Jag uttalade mig tämligen direkt mot kartellen och blev också allmänt fördömd för det.

1999 tog PO upp förekomsten av publiceringar på internet vilket ledde till en försöksperiod 2000–2001 med möjlighet att anmäla publiceringar från företag som ingick i Tidningsutgivarna. Verksamheten permanentades 2002. Samma år utvidgades Pressens Samarbetsnämnd och Pressens Opinionsnämnd i och med att Sveriges Tidskrifter sällade sig till de tre tidigare huvudmännen för verksamheten.

Under 1990-talet fluktuerade antalet anmälningar från 270 anmälningar krisåret 992 till 443 under Pär-Arne Jigenius tredje hela år. Genomsnittet för 1990-talet ökade från 1980-talets 356 till 375 anmälningar per år.

Underlagen för att ange hur stor andel av PO-besluten som ändrades av PON utifrån årsberättelserna¹⁰ är inte stora för Hans-Gunnar Axberger och Margareta Arve, ett respektive två år.

1991 friade PON 25 procent av Hans-Gunnar Axbergers förslag till fällningar (14 ärenden av 56). PON fällde samma år 13 procent av PO:s avskrivna ärenden som överklagats till PON av anmälaren (6 ärenden av 45).

1992–1993 friade PON 27 procent av Margareta Arves förslag till fällningar (35 ärenden av 128). PON fällde dessa år 1 procent av PO:s avskrivna ärenden (1 ärende av 87).

1994–2000 friade PON 22 procent av Pär-Arne Jigenius förslag till fällningar (95 ärenden av 427). PON fällde dessa år 6 procent av Jigeniis avskrivna ärenden (27 ärenden av 427).

Olle Stenholm ny PO

Nästa PO-skifte skedde hösten 2000. Efter journalisten Pär-Arne Jigenius följde journalisten Olle Stenholm, respekterad inom Pressens Samarbetsnämnd efter sin tid som ordförande 1990–1994

---

¹⁰ En siffersammanställning byggd på årsberättelser medger inte finkalibrering mellan pressombudsmännen. Hans-Gunnar Axbergers fyra PO-månader våren 1992 och Pär-Arne Jigenius fyra PO-månader hösten 1993 räknas här in i Margareta Arves PO-period. Se fotnot 3.

och välkänd bland allmänheten som radio- och tv-journalist. Nu fick han tillfälle att praktisera den roll han varit med om att utforma under omdaningens år 1992–1993.

Olle Stenholm sammanfattade sin syn på medieetiken i tre uppmaningar: "Sök sanningen! Var rättvis! Visa medkänsla!" Inför integritetskänsliga publiceringar argumenterade han för utökad fakta-kontroll, källkritik, samtidigt bemötande och hänsyn till människor i underläge. Hantering av fakta och motargument går att lösa på en redaktion resonerade han, men medkänslan är svårare att organisera fram (*Management Magazine* nr 5 1992). I sin första årsberättelse underströk han att nästan en tredjedel av fällningarna detta år berörde barn och ungdomar under 18 år i samband med skildringar av vårdnadstvister, brott, sexualitet med mera.

Med något undantag gäller de 16 fallen extremt utsatta personer som kommit i kläm genom ovarsamma publiceringar. Barn har svårt att tala i egen sak. (...)

Som PO gör jag och hoppas att även i framtiden kunna göra vad som står i min makt för att höja pressens medvetande om hur lätt det i värsta fall kan vara att tillfoga just barn oacceptabla publicitetskränkningar.

PO:s årsberättelse 2003

Olle Stenholm reagerade även starkt på bevakningen av mordet på utrikesminister Anna Lindh. Allmänheten hade reagerat över spridningen av känsliga uppgifter om brottsmisstänkta och deras anhöriga och upprörts av bilder på en svårt skadad Anna Lindh som publicerats efter hennes död. Rapporteringen "...har kastat nyhetsmedierna in i den värsta förtroendekrisen sedan jag blev journalist på 60-talet" deklarerade Olle Stenholm på *DN Debatt* (2/10 2003) och krävde att ansvaret för pressetiken måste vårdas även i ägarnas "stillsamma styrelserum". För att inte PO/PON skulle framstå som menlöst, eller rent av vanmäktigt, aviserade han en gemensam aktion med PON:s ordförande:

Som en symbolisk markering av att förtroendekrisen måste motverkas tänker opinionsnämndens ordförande och jag föreslå våra huvudmän ... att höja expeditionsvgifterna. Det skulle inte slå håll på pressens sköra ekonomi. Men det skulle starkare mana till en ansvarsfull hållning inför den publicistiska uppgiften.

I årsberättelsen ägnade Olle Stenholm 14 av 16 sidor åt mordbevakningen. Han samtalade med fjorton ansvariga utgivare om stress, känslor, konkurrens, problem, missar, källkritik och slutsatser. Lärdomarna handlade om tydligare krisorganisationer och om att tillsätta en "motbilda-reporter" (*Aftonbladet*), vara ännu försiktigare med att citera andra medier (*Dagens Nyheter*), konkurrera med reflexion, inte snabbhet (*Expressen*) och ha en erfaren reporter som läser kritiskt "med etikglasögon på näsan" (*Svenska Dagbladet*).

Större öppenhet

Intervjuad i en bok om det pressetiska systemet i Sverige¹¹ lyfte Olle Stenholm fram 22 anmälningar som gjorts mot *Expressen* efter att tidningen publicerat namn på ett 80-tal läkare och tandläkare som varnats av sjukvårdens ansvarsnämnd för felbehandlingar. Han jämförde med PON:s fällande utslag av *GT* 1985 (se sidan 10 i denna skrift) och hoppades att dagens PON nu ändrat åsikt. Självt hade han avskrivit alla anmälningar utom fem. De kom från personer som hade fått sina varningar upphävd av länsrätten vid tiden för publiceringen.

PON:s beslut hade inte kommit när boken trycktes, men Olle Stenholm återkom till ämnet i en annan skrift.¹² PON hade visserligen modifierat PO:s beslut något, men där varningarna vunnit laga kraft hade PON inga invändningar. Olle Stenholms slutsats var att PON:s ändrade inställning "reflekterar den växande förväntan om insyn och öppenhet i stort och i smått som skapats av det moderna mediesamhället".

Olle Stenholm avled i januari 2007 efter en tids sjukdom, 64 år gammal. Medieanalytikern med mera Martin Jönsson skrev i *Svenska Dagbladet* att med Olle Stenholm som PO "växte ämbetet i betydelse – samtidigt som medieutbudet exploderade och det växte fram helt nya etiska dilemman". Utan hans insatser kunde rapporteringen ha blivit ännu brutalare och ännu mer närgången.

Under Stenholms tid fördes mediernas etiska debatt ut från de inkrökta murvelkretsarna och in i allmänhetens medvetande. Samtidigt förändrade han, delvis på eget

---

¹¹ Se not 9.

¹² Olle Stenholm: En klanderlista är inte alltid vad den synes vara. Kapitel i antologin *Medieetik under debatt*, redaktör Olof Petersson, Stockholm: SNS, 2006.

bevåg, PO-ämbetets roll. För honom var inte det viktigaste att dela ut klander vid övertramp, utan att stimulera en bred och konkret etisk debatt ute på redaktionerna.

Svenska Dagbladet 28/1 2007

Yrsa Stenius ny PO

Margareta Arve tjänstgjorde som tillförordnad PO i skarven mellan Hans-Gunnar Axberger och Pär-Arne Jigenius och biträdande PO Kersti Söderberg blev tillförordnad PO efter Olle Stenholms bortgång. Men samtliga ordinarie ombudsmän hade hittills varit män. Nu var det dags för förändring. Till ny PO utsågs Yrsa Stenius, tidigare kulturchef, politisk chefredaktör och kolumnist i *Aftonbladet*, ledamot av Pressens Opinionsnämnd 1989–1999 och författare i olika ämnen. "Yrsa Stenius har stor integritet och hög trovärdighet i branschen, även bland redaktörer och ansvariga utgivare", förklarade Publicistklubbens och samarbetsnämndens ordförande Stig Fredrikson (*Dagens Nyheter* 16/5 2007).

Yrsa Stenius blev senare hårt kritiserad, men så var det inte vid starten. Positiva omdömen hördes till exempel från Maria Abrahamsson på *Svenska Dagbladets* ledarsida – "...en resonerande stil, tydliga värderingar och nogsamt framvärkta ställningstaganden" – och från Olle Lidbom i bloggen *vassaeggen.se/Metro* – "...har nu chans att bli den vassaste PO vi haft". I en enkät (*Medievärlden* juni 2007) gav de ansvariga utgivarna för bland andra *Fokus*, *Gefle Dagblad*, *Motala Tidning*, *Länstidningen* i Södertälje, *Folket* och *Tara* tummen upp för Yrsa Stenius. Ola Sigvardsson på *Corren* svarade om sina förväntningar: "Att hon använder sig av all den klokskap och erfarenhet hon visat i sin roll som skribent".

Yrsa Stenius erfor snabbt att allt inte var ros och pris. Hon berättade i sina yrkesmemoarer¹³ att hon bara arbetat elva dagar som PO när hon trampade snett. I vimlet på bokmässan i Göteborg ombads hon kommentera att Alex Schulman skulle sluta blogga hos *Aftonbladet*. Med sin egen kännedom om en allvarlig PO-anmälan mot *Aftonbladet* gällande en text av Schulman svarade hon att det var på tiden. Reaktionen blev snabb och kraftig; så bör en PO som värnar yttrandefriheten inte formulera sig och hennes utnämning ifrågasattes. I memoarerna nio år senare förklarade hon att hon inte borde ha uttalat sig så kategoriskt

---

13 Yrsa Stenius: *Orden i min makt*. Stockholm: Fri Tanke förlag, 2016.

men att hon inte såg PO-funktionen som en förespråkare för oinskränkt yttrandefrihet.

PO företräder allmänheten i dess klagomål mot pressen. PO:s uppgift är inte att i yttrandefrihetens namn försvara alla publiceringar och allt som publiceras. PO:s uppgift är att i yttrandefrihetens namn, tala om vad som är olämpligt att publicera. Det var det som var min avsikt.

Flera kontroversiella ställningstaganden följde. Några ärenden där hon och opinionsnämnden hade olika uppfattningar växte till stora affärer som fördömdes vida omkring. 2008 föreslog Yrsa Stenius fällning av *Östgöta Correspondentens* utgivare Ola Sigvards-son för att tidningen lagt ut en ljudfil på nätet där en krögare hotar en reporter för att få denne att sluta skriva om hans affärer. PON friade tidningen.

Kritiken kulminerar

Det mest uppmärksammade ärendet gällde *Expressens* löpsedlar hösten 2009 om att Jan Guillou verkat som agent för KGB. *Aftonbladet* avslöjade våren 2010 i strid med PON:s regelverk att Yrsa Stenius föreslagit att PON skulle klandra *Expressen*. Detta föranledde *Expressens* chefredaktör Thomas Mattsson att stämpla Yrsa Stenius som ett hot mot yttrandefriheten och bojkotta henne som PO. "Vi kommunicerar inte med Yrsa Stenius utan avvaktar en riktig PO" deklarerade han (*Resumé* 19/3 2010).

Tidningen vägrade ha med PO att göra och brevväxlade i stället direkt med PON. Pressens Samarbetsnämnd förmådde inte ingripa, i varje fall inte i offentligheten. DN:s politiske redaktör Peter Wolodarski skrev att Yrsa Stenius "gjort sig själv omöjlig som pressombudsman" (21/3). Andra kritiker spädde på med gamla försyndelser. Ett av flera exempel gällde en recension i *Geble Dagblad* 1998 av en bok som Stenius skrivit. Recensenten skrev förnedrande om henne som person och Yrsa Stenius anmälde tidningen till PON (medan hon själv var ledamot i nämnden). Dåvarande PO Pär-Arne Jigenius ville fria tidningen, men en majoritet av PON fällde för ett grovt brott mot god publicistisk sed. Även detta anfördes mot Yrsa Stenius i rollen som PO, i kölvattnet av *Expressens* kritik. PON friade *Expressen* för löpsedeln om Guillou / KGB och Yrsa Stenius slutade sin tjänst som PO året efter, 2011.

Yrsa Stenius avled 2018. PON:s tidigare ordförande Johan

Hirschfeldt ansåg tillsammans med *Västerbotten-Kurirens* tidigare chefredaktör Olof Kleberg att svensk pressetisk debatt "förlorat en ståndaktig röst för att det går att förena sanningssökande och mänsklig hänsyn" (DN 20/6 2018).

Under perioden 2000–2009 sjönk antalet anmälningar jämfört med 90-talet från 375 i genomsnitt per år till 361. Räknat per PO var genomsnittet 2001–2006 för Olle Stenholm 373 anmälningar per år, 2007 för Kersti Söderberg 313 anmälningar och 2008–2010 för Yrsa Stenius 333 anmälningar per år.

2001–2006 friade PON 15 procent av Olle Stenholms förslag till fällningar (44 ärenden av 298). PON fällde dessa år 6 procent av Olle Stenholms avskrivna ärenden som anmälaren överklagat till PON (24 ärenden av 396).

2007 friade PON 16 procent av Kersti Söderbergs förslag till fällningar (6 ärenden av 38). PON fällde 11 procent av Kersti Söderbergs avskrivna ärenden (8 ärenden av 75).

2008–2010 friade PON 25 procent av Yrsa Stenius förslag till fällningar (42 ärenden av 171). PON fällde 7 procent av Yrsa Stenius avskrivna ärenden (15 ärenden av 201).

Från PON till PO

Till ny PO utsågs Ola Sigvardsson, som tillträdde 1 april 2011. Han hade gedigen erfarenhet av utgivningsfrågor som redaktionschef på *Dagens Nyheter* och chefredaktör på *Östgöta Correspondenten* 2004–2011 och visste hur det kändes att både bli friad och fälld i opinionsnämnden. Han var insatt i PON:s arbete som ledamot sedan 2005 och en av dem som deltog i behandlingen av Jan Guillous anmälan.

Som PO har Ola Sigvardsson verkat för att vidga PO/PON:s revir¹⁴ ett stycke in i de sociala medierna. 2013 bestämdes att det som skrivs på sociala medier på konton som kontrolleras av en utgivare faller under utgivarens ansvar och kan prövas av PO/PON. Även om det är skribenten som bär det juridiska ansvaret, inte utgivaren.

Ola Sigvardsson har också utvidgat sin egen närvaro som PO i mediedebatten. Tidigare pressombudsmän har många gånger sagt att de inte kan kommentera olika kritiserade publiceringar

---

14 2011 blev det även möjligt för nättidningar utanför TU-kretsen, med utgivningsbevis, att ansluta sig till det pressetiska systemet. 2019 innehåller po.se en lista över ett femtiotal sådana nättidningar.

eftersom dessa kan komma att landa på deras bord som anmälningar. Ola Sigvardsson kommenterar däremot ofta, men lägger nogsamt till att han kan komma att ändra uppfattning om ny information framkommer i samband med en anmälning.

Han skriver krönikor i *Journalisten* och medverkar regelbundet i *Journalistens* podd. På PO/PON:s hemsida po.se ligger listor med rubriker och länkar till PO:s 60 senaste inlägg och framträdanden.

Däremot vill Ola Sigvardsson inte utsträcka öppenheten till att omfatta PON:s sammanträden. Efter ett besök i Norge, där PON:s motsvarighet, Pressens Faglige Utvalg, vid varje sammanträde behandlar några utvalda ärenden inför *Journalistens* webbkamera, deklarerade han att i Sverige bör skyddet av anmälares integritet väga tyngre än allmänhetens insyn i argumenteringen.¹⁵

PO reser runt i landet till redaktioner och skolor och informerar om självsaneringens teori och praktik. Upplysning bedrivs även vid konferenser och utbildningar i andra länder. Enligt årsberättelsen blev det 2018 28 föredrag, 71 intervjuer, 7 krönikor, 16 debatter och 9 poddar. Ola Sigvardsson har uppskattat omfattningen till en tredjedel av hans arbetstid.

Samhällsbärare

Vem är en offentlig person av sådan dignitet att det motiverar närgången och kanske kränkande granskning i medierna? Den frågan ställde Ola Sigvardsson under sitt första år som PO och den har sedan återkommit i flera sammanhang. En tidig utgångspunkt var en anmälan från chefredaktören för *Kamratposten* som 2011 pekades ut av *Expressen* som "tagen för knark" efter provtagning av polisen. Ola Sigvardsson rekommenderade fällning av *Expressen* eftersom anmälares integritet inte var en offentlig person av den kaliber som kunde motivera en namnpublicering redan innan svar hade inkommit på provena. PON gick på PO:s linje.

Ola Sigvardsson utvecklade i årsberättelsen för 2011 ett resonemang om två grupper av offentliga personer. En grupp som får tåla hård granskning, även av privatlivet, "personer som bygger eller river vårt samhälle". Politiker, poliser, företagsledare med

---

15 Ola Sigvardssons krönika om PFU: <https://www.journalisten.se/kronika/webbsanda-etikmoten-ingen-pon>. Tankarna bakom öppenheten beskrivs av Per Edgar Kokkvold: Direktesent presseetik i web-tv, ett kapitel i boken *Vad händer med medieetiken?* Stockholm: Institutet för mediestudier, 2013. De norska sammanträdena kan beskådas på journalisten.no

flera makthavare men även brottslingar och terrorister. Personer som medborgare och samhälle utkräver ansvar av. Den andra gruppen agerar på en offentlig arena som artister, konstnärer, programledare och journalister. Deras verksamhet ska kunna granskas, men de har rätt till en betydligt större privat sfär än makthavarna.

Ola Sigvardsson har åtskilliga gånger reagerat mot att medierna inlemmat allt fler människor inom begreppet "offentlig person" när de försvarat ifrågasatta publiceringar. Termen samhällsbärande har återkommit och preciserats i PO:s resonemang, till exempel i en debattartikel hösten 2017 där han uppmanade chefredaktörer att tydligare förklara varför vissa personer namngavs och andra inte under #metoo-vågens första månader. Namngivningen framstod som slumpmässig i allmänhetens ögon och skadade förtroendet för mediernas etik hävdade han (DN 15/12 2017).

De stora Stockholmsbaserade medierna *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet* fälldes alla på PO:s rekommendationer av PON under 2018 för publiceringar med anknytning till #metoo. Undermåligt belagda faktauppgifter var den dominerande motiveringen. Dessutom fälldes Sveriges Radio, Sveriges Television och TV4 för #metoo-publiceringar av Granskningsnämnden för radio och tv.

Innebar riksmediernas namnpubliceringar ett trendbrott? Några chefredaktörer närmade sig den linjen i sina försvar för de klandrade artiklarna; vi gjorde ju alla samma bedömning. Ola Sigvardsson invände att pressen 2018 snabbt återgick till sin sedvanliga återhållsamhet, anmälningarna har inte ökat efter #metoo-hösten 2017, och manade redaktörerna till eftertanke:

Det räcker inte med att ha en försiktighetsprincip som fungerar bra i lugna tider. Den måste även stå pall för en storm på sociala medier. Att enskilda personer på sociala medier tvärsäkert publicerar tvärsäkra uppgifter kan aldrig vara grund för publicering i en tidning som värnar publicistisk kvalitet.

DN 26/6 2018

"Snävt synsätt"

Man kan undra hur *Expressen* och andra kritiker hade reagerat mot denna slags fällningar för 30–40 år sedan. Tiderna har änd-

rats, inga flammande appeller med krav om PO:s avgång har tryckts så vitt jag vet. DN:s chefredaktör Peter Wolodarski har dock uppmanat fler än pressombudsmannen att delta i debatten. Han anser att PO:s definition av offentliga personer som samhällsbärare innebär "ett påfallande snävt synsätt" och att PO:s rekommendationer stundtals är "spretiga" (DN 31/3 2019).

En annan slags kritik av det pressetiska systemet i Sverige formulerades i samband med att *Aftonbladet* fälldes för grovt brott mot god publicistisk sed för publiceringen 2017 om Stadsteaterns chef Benny Fredriksson, en publicering som enligt hans änka drev honom till självmord 2018. *Svenska Dagbladets* dåvarande mediebevakare Malin Ekman saknade genomgripande följder för de ansvariga på *Aftonbladet* och reste frågan om det pressetiska systemets betydelse i en kolumn:

Det tål att fundera på vilken auktoritet PON har i branschen när ett grovt klander mot landets största tidning inte får större konsekvenser. Om förtroendet för *Aftonbladet* ska återställas bör de ansvariga ta konsekvenserna för det pressetiska haveri som de vid tidpunkten för publicering tyckte var relevant och riktig.

SvD 15/3 2019

I andra länder har liknande publiceringar lett till grundliga nationella diskussioner, ibland byggd på en genomlysning av ärendet utförd av en oberoende kommission, för att markera ärendets allvar och en önskan att förankra viktiga lärdomar för framtiden. Den möjligheten har inte använts här.

Fällningar, frianden och avvikelser

Under perioden 2010–2018 ökade antalet anmälningar jämfört med 00-talet från 361 i genomsnitt per år till 453. De stora sprången skedde 2014 med 597 anmälningar och 2018 med 620.

2011–2018 friade PON 14 procent¹⁶ av Ola Sigvardssons förslag till fällningar, 54 ärenden av 384. PON fällde dessa år 4 procent av Ola Sigvardssons avskrivna ärenden, 18 ärenden av 452.

Framträder det några mönster när den här textens hittills sprid-

---

¹⁶ 2011 ingår Yrsa Stenius tre månader som PO i den statistik som här hänförs till Ola Sigvardsson, enligt den princip som används för redovisningen när ett år delas av två ombudsmän. Räknas PO-förslagen för dessa tre månader bort blir antalet och andelen som frias av PON lägre för Ola Sigvardsson.

da sifferupplysningar om fällningar och frianden sammanställs till en helhet? Vi ska se, men först behöver begreppen samlad avvikelse respektive mildrande avvikelse förklaras.

Den samlade avvikelsen mellan PO:s och PON:s beslut är den summa som uppstår när alla PON:s friade PO-förslag läggs samman med alla PON:s fällda PO-avskrivningar. Summan anger samtliga PON-beslut som avviker från PO:s. Med siffrorna från Lennart Grolls period som exempel blir 240 frianden (av 831 hänskjutna ärenden) plus 10 fällningar (av 165 överklagade ärenden) tillsammans 250 ärenden (av 996 ärenden som PON behandlat). Den samlade avvikelsen blir alltså 25 procent (250 ärenden i förhållande till 996).

Men den samlade avvikelsen består av beslut som pekar i olika riktningar. Den första kategorin mildrar PO:s förslag till fällningar medan den andra kategorin skärper PO:s beslut om avskrivningar.

Den mildrande avvikelsen renodlar den skillnad som finns mellan PO och PON i synen på anmälda publiceringar. PON fäller inte så många publiceringar som PO föreslår och den mildrande avvikelsen är ett mått på hur mycket mildare PON är i förhållande till PO. PON:s skärpande beslut (fällningar av överklagade PO-avskrivningar) dras bort ifrån PON:s mildrande beslut (friande av PO-föreslagna fällningar). Med Lennart Grolls siffror blir det nu 240 frianden minus 10 fällningar och summan blir 230 (fortfarande av 996 behandlade ärenden). Den mildrande avvikelsen blir således 23 procent.

I tabell 1 jämförs de fem pressombudsmän som har en juridisk yrkesbakgrund med de fyra som har en journalistisk bakgrund. Tabellen visar att journalisterna i sina beslut och förslag ligger närmare opinionsnämndens utslag än juristerna. Detta var förmodligen förhoppningen bakom Pressens Samarbetsnämnds gradvisa ändringar av instruktioner, stadgar och publicitetsregler, och som också ledde till en ändrad rekrytering av Allmänhetens Pressombudsmän.

Statistiken visar också en annan effekt, tidens gång. Den sammanfaller delvis, men inte helt, med övergången från jurister till journalister och antyder en möjlig inverkan av anpassning och sedvänjor – av viss institutionalisering.

Tabell 1. Avvikelse för jurister och journalister i PO-rollen.

PO och år	Ärenden PON		Avvikelse PO-PON		Mildrande avvikelse PO-PON	
	antal	andel	antal	andel	antal	andel
Jurister						
Groll 1970–1979	996	25%	250	23%	230	23%
Cars, 1980–1990	1201	22%	260	14%	172	14%
Axberger, 1991	101	20%	20	8%	8	8%
Arve 1992–1993	215	17%	36	16%	34	16%
Söderberg, 2007	113	12%	14	-2%	-2	-2%
Totalt jurister	2626	22%	580	22%	442	17%
Journalister						
Jigenius 1994–2000	899	14%	122	8%	68	8%
Stenholm 2001–2006	694	10%	68	3%	20	3%
Stenius 2008–2010	372	15%	57	7%	27	7%
Sigvardsson 2011–2018	836	9%	72	4%	36	4%
Totalt journalister	2801	11%	319	11%	151	5%
Totalt jurister och journalister	5427	17%	899	17%	593	11%

Tabellen visar ett tydligt mönster. Journalisterna ligger betydligt närmare Pressens Opinionsnämnd i sina förslag och beslut än vad juristerna gör. Den samlade avvikelsen är dubbelt så stor för PO-juristerna som för PO-journalisterna, 22 respektive 11 procent. Skillnaden är ännu större för den mildrande avvikelsen. Den är 17 procent för juristerna mot 5 procent för journalisterna. Journalisternas resultat är ganska enhetliga, spännvidden är större bland juristerna. Källa, se not 3.

Tabell 2. PON:s beslut i förhållande till PO-förslag och beslut per decennium

PO och årtionde	Ärenden PON		Avvikelse PO-PON		Mildrande avvikelse PO-PON	
	antal	andel	antal	andel	antal	andel
1970-tal: Groll	996	25%	250	23%	230	23%
1980-tal: Cars	1076	21%	230	14%	150	14%
1990-tal: Cars, Axberger, Arve, Jigenius	1242	16%	200	10%	126	10%
2000-tal: Jigenius, Stenholm, Söderberg, Stenius	1126	11%	129	4%	45	4%
2010-tal: Stenius, Sigvardsson	987	9%	90	4%	42	4%

Den samlade avvikelsen minskar för varje decennium sedan starten 1970. Den mildrande avvikelsen minskar ännu snabbare och planar ut på en låg nivå redan på 00-talet.

Avvikelserna har blivit mindre och mindre över tid. De samlade avvikelserna minskade kraftigt mellan 80-tal och 90-tal med publicisternas intåg. De mildrande avvikelserna minskade däremot mest när pionjären Lennart Groll ersattes av Thorsten Cars och har sedan stabiliserats på en ännu lägre nivå.

Vems ombudsman är PO?

1969 rådde oklarhet om vilken roll en pressens ombudsman skulle spela. Från en allmän övervakare, som läste tidningar i mängd och ingrep mot övertramp a la Publicitetsskadekommittén på 1950-talet. Till en funktionär som medlar mellan parterna och sållar bland anmälningarna i Sanktionskommitténs tappning 1968. Som sedan ändrades till en Allmänhetens Pressombudsman med initiativrätt inför samtal med Konstitutionsutskottet 1969. Dock försedd med en av Lennart Groll illa omtyckt restriktion – den omskrivnes medgivande. PO har ibland liknats vid en ogränsare, ibland en advokat och ibland en åklagare.

Vems ombudsman är PO? Allmänhetens, inte *Expressens*, svarade en gång Lennart Groll. De omskrivnas ombudsman, hävdade Thorsten Cars. Hans-Gunnar Axberger polemiserade mot denna inställning i ett inlägg i *Svenska Dagbladet* som bröt med den gängse retoriken (7/2 1983):

PO är i princip lika mycket allmänhetens som reklamationssavdelningen på ett större varuhus. PO företräder pressen, hans arbetsgivare är pressorganisationerna. Hans uppgift torde ytterst vara att hävda pressens tryckfrihetsrättsliga intressen. PO är kopplad till PON. PON är en privat branschdomstol med samma arbetsgivare som PO.

När Pär-Arne Jigenius och Olle Stenholm fick frågan 2001¹⁷ svarade de diplomatiskt att de verkade både i allmänhetens och i pressens tjänst, kanske med en viss övervikt för pressen. Den inställningen stämmer överens med den utveckling som kommer fram i tabellerna över tid. Om man som Thorsten Cars anser att PO och PON har två skilda roller är det en fördel med tydliga skillnader i förslagen till beslut. "PO ska alltså inta en klar partsställning till förmån för den enskilde, medan det är PON:s uppgift att vara

---

17

Se not 9.

den objektiva, dömande instansen” skrev Cars på slutsidorna till sin bok ”Pressetikern i praktiken”. Andra anser att det är en styrka att PO redan från början väger in alla aspekter till en helhetsbedömning. En renodlad PO-åklagare med en PON-domstol hamnar för nära det juridiska systemet.

Britt Börjesson, som medverkat i flera av de grundläggande studierna av den svenska pressetiken, resonerade om samsynens gränser i en rapport till SNS 2005, ”Pressetikens facit”:

Allra mest effektivt vore förstås om samsynen vore total – PO visste vad nämnden vill fälla och hänvisar endast sådana ärenden. Å andra sidan vore detta ett tillstånd som snabbt skulle urholka det ideologiska innehållet i systemet. En nämnd som aldrig behöver diskutera kan fatta snabba beslut, men tappar snart kontakten med argumentationen bakom varför en publicering bör klandras eller frias. Att en viss del av de ärenden som kommer från PO frias, och att en del överklaganden leder klandrande beslut är alltså snarast till godo för systemet som sådant.

PO tar farväl – Mediombudsmannen gör entré

Pressen är inte längre på defensiven i förhållande till statsmakten, spelplanen har ändrats. Det pressetiska systemets kanter har efterhand slipats av med byten från jurister till publicister, med disciplinerande aktioner som avgångskrav och bojkott, stadgeändringar och en ökad anpassning och samsyn över tid.

Den norske medieforskaren Odd Raaum har studerat¹⁸ mediernas självsanering i Europa och funnit att statliga påtryckningar skedde i flera länder under senare hälften av 1900-talet, inte bara i Sverige. Det gällde att hitta motmedel mot en marknadskonkurrens som man ansåg höll på att gå överstyr. Pressens svar blev gentemot statskontroll och marknadskontroll, i pragmatiska förhandlingar, erbjuda ”en tredje form av professionell kontroll ... med front mot bådadera”. Resultatet i flera länder blev upprättandet av klagonämnder, press councils, eller som i Sverige en skärpning av ett existerande organ, att PON kompletterades med PO.

Nu har professionella nyhetsmedier förändrats av ändrade

---

¹⁸ Odd Raaum: *Dressur i pressen. Selvjustis i internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.

intäktsströmmar och av konkurrens i flera dimensioner från sociala medier. Det är inte längre en växande konkurrens mellan traditionella nyhetsorganisationer som driver behovet av självsanering utan snarare nyhetsförmedlingens kvalitet i förhållande till ett överflöd av annan information. Anpassningen till denna förändring från mediernas organisationer har gått ut på att bredda basen för självsaneringen så att den blir lättare att förstå, mer heltäckande, mindre av lapptäcke, mer i samklang med medieutvecklingen och dessutom finansierad av flera organisationer.

2020 ersätter således en utvidgad skara huvudmän de tre press-etiska institutionerna Pressens Samarbetsnämnd, Pressens Opinionsnämnd och Allmänhetens Pressombudsman med Medieetikens Förvaltningsorgan, Mediernas etiknämnd och Allmänhetens Medieombudsman.

Så ser planen ut när PO fyller 50 år den 1 november 2019. Äldre än 50 lär PO inte bli.